

thbare, onschend-
houding van de
zelf de grenzen
bepaalt ook het
bestaan.

volgende. En dat
ere periode van

eloofsaangelegen-
kelijkheid der
aan het eenige
in elke verhou-
oorop staan." 11)
egdheid en ver-
tot vorming der
ding der jeugd,
is naar Groen
voor de rigtige
"De Kerk moet
loof, in de zelf-
n de onafhanke-
aan den Heer
allen vereischt
ook van Calvijn.
at aan de Kerk,
aan God en zijn
de Staat, „onaf-
waar onderwer-
zijn, in gemeen
staatsalver-
om mij bij twee
perschool-
zij." 12) Telkens
het ultramon-
der de Kerk,
nkel: de Kerk
der Reformatie:
(16)

Kerk door den
eft 13) — moet ge-
gemakkelijk af

om te beslissen
heden als leer,
regeering.
or een theologi-
en uit. 10)

geroepen „om
trent den aard
eenschap, in de
s. Als ik de hulp
woning verzoek,
(1857), p. 270, 272

enz., p. 58.

77, 340.

scherming door den
vereëgigd, heeft de
naardigen werkring
is zij evenzeer tot
n regt en billijkheid
et op eenigen voor-
niet gegane betrek-
geleid; maar wel op
oowel als van ieder
egt lijdt, te onder-
te vergeefs draagt.
de Hervormde Ge-

ologizerend Gouver-
gen de gulden regel,
werd." Grondwets-

heid des geloofs.
einig. Maar wat
e om hem dank-
hem den Heere
schappij. En nu
aan Hem, Die
aan Hem, Dien

tig geslacht van
iw zal meer een
vrouw van Uria
wijzend op echt-
Jozef en Jezus,

zus Christus en
Lam, het volk
Koning, op Wien
s alleen daarom
volk zalig zal
j is zeker van
niet woning ma-
geheele aarde
nt onder de be-
Jezus Christus
; Hij komt niet
eeren. Maar Hij
L. Geen mensch,
en een Maria:
oofsovergave de
ord des Vaders
De eerste onder-
n in Zijn vader

behoef ik haar mijn kasboek niet open te leggen,
mijn leefregel niet te onderwerpen." 11)

De leer der Kerk, in het Formulier geconsta-
teerd, het eenig juiste criterium der Kerk, is de
grondslag voor het wederzijdsche recht en de we-
derzijdsche verplichting van de Kerk tegenover
den Staat en omgekeerd. Derhalve is zij dat ook
bij de verlangde bescherming van de Kerk door
den Staat. 12)

Als de Staat bij verdeeldheden als rechter op-
treedt moet hij zich aan dit kenmerk, dit signale-
ment der Kerk houden. Het formulier is a.h.w.
„de acte van eigendom, waaruit de wederregtelijk-
heid van den roof aan het licht komt... De eenige
vraag, door den regter of den Staat te beslissen,
wie is de eigenaar, wie is aan den eisch der As-
sociatie getrouw? wordt, op kerkelijk terrein, waar
is de Kerk? wie zijn de belijders der belijdenis die
de Staat erkend heeft? wie gelooven wat de Kerk
gelooft? wie zijn met de wettig bestaande Ge-
zindheid eensgezind?" 13)

Zoo handelend moet de Overheid eventueel de
Roomsche Kerk tegen de Jansenisten en Rongi-
anen beschermen en in de synagoge den Jood tegen
den Christen. Op grond van het al of niet over-
eenstemmen met de aangenomen, wettige kerkleer,
op grond waarvan ook in de Grondwet bescher-
ming is toegezegd, moet de Overheid over het
recht van haar belijders uitspraak doen. Dat is,
volgens Groen, „een stelregel zoo eenvoudig en
natuurlijk, zoo zeer in den aard zelven der weder-
zijdsche betrekking van Overheid en kerkgenoot-
schap gegrond, dat de toepasselijkheid er van, in
de menigvuldigheid der voorbeelden, door iedereen
wiens eigenbelang niet in het spel komt, zonder
aarzeling erkend wordt." 14)

Graag beroept Groen zich voor deze kwestie op
den hoogleraar Kemper. „Deze resumeert het ge-

11) Idem, p. 98.

12) „De grondwettige bescherming eener Gezindheid is met
haar leer in onafscheidelijk verband. Het kenmerk der Gezind-
heid is het Formulier waarbij de leer geconstateerd wordt. Dat
is voor Kerk en Staat de grondslag van wederzijdsch regt en
verplichting." Het Regt enz., p. 100. Telkens wijst Groen op
dit principe. En zijn ernstige grief is, dat de Regeering bij
haar beoogingen met de Kerk dit criterium niet erkennen wil.
„De Regeering stelde alzoo, als of de leer van ondergeschikt
belang ware, het criterium in den vorm, en dit niet alleen,
maar in een door de Regeering opgedrongen vorm". Adviezen,
II, (1857), p. 255. Vgl. p. 254, 262, 263, 265, 266. Hier lezen
we: „de groote vraag, waarbij het Vaderland en deze Kamer
belang heeft, betreft den grondslag der wederzijdsche betrek-
king van Kerk en Staat. Ligt deze in eene kerkelijke organi-
satie, zonder historische eigenaardigheid eener, in hoofdpunten
althans, onveranderlijke leer?" p. 267: „Het Gouvernement,
zeide hij (de Minister), kan zich niet inlaten met de zuiverheid
van de leer. Dit verlangen wij van het Gouvernement niet;
maar erkent de Regeering, al dan niet, dat ook de Hervormde
Kerk in het bezit eener leer is, voor ontwikkeling en vooruit-
gang vatbaar, doch die een onveranderlijk fundament heeft?"
p. 271: „Ware de gesteldheid normaal, de Regeering zou acht
geven op het criterium van de kerk, op de leer, op de belijde-
nis." p. 274: „Zonder buiten de orde te gaan, kan ik bij het
Departement van Hervormde Eeredienst verlangen te weten
wat de Minister verstaat door Hervormde Kerk. Rust haar
eenheid op de leer, of op de reglementen? Daarentrent be-
staan twee stelsels. Volgens ons, berust de Kerk op de leer;
volgens de wederpartij, op de reglementen." Dat dilemma:
Confessioneel of Reglementair wordt steeds door Groen ge-
steld. Vgl.: Maatregelen enz., p. 62; Grondwetsherziening en
Eensgezindheid, p. 412 v.v.

13) Het Regt enz., p. 100.

14) Het Regt enz., p. 100/101. Vgl. Adviezen, II, (1857),
p. 276. „Uit mijne beschouwing omtrent de bescherming van de
Hervormde Kerk, heeft hij (de afgevaardigde van Gouda, de
heer Metman) het vermoeden ontleend, dat ik bescherming
eikel voor de Hervormde Kerk verlang. De juistheid der
gevolgtrekking is mij niet duidelijk geweest. Sedert jaren heb
ik getoond dat dergelijk verwijt onverdiend is. Ik heb mij niet
bij algemeene betuigingen bepaald. Bij alle gelegenheden trad ik
voor de regten van andersdenkenden in de bres. Niet alleen
voor andersdenkenden in de Hervormde Kerk, ook voor mijne
Roomsch-katholieke landgenooten. Wie heeft met meer warmte
hunne regten tegen vrijzinnige aanmatigingen op meer dan een
terrein zonder omwegen erkend?" Vgl.: Grondwetsherz. en
Eensgezindheid, p. 407 v.

naar de wet en Zijn moeder naar het vleesch.
Want zij hebben met lichaam en ziel Hem geënd.
Zij wijdden zich aan Zijn heerlijk koninkrijk, om
Christus' wil.

Hij komt nu voorts doen wat de Vader Hem be-
volen heeft. Doen, waartoe al Zijn vaderen uit het
huis van David geroepen waren, maar niet hebben
kunnen volbrengen: voorgangers van Gods volk
zijn, hun volk dienen, en voorgaan op den weg tot
God. Allen hebben gefaald. Maar deze Zoon van
David faalt niet. Hij komt Zijn volk zaligmaken.
Hij is een Redder, een Verlosser. Maar Hij komt
niet bevrijden van den aardschen vijand, van
Rome's Caesar. Want die is de grootste vijand niet.
De zonde, die als koning machtig heerschte in
's Heeren volk, moet worden bedwongen. En nu is
in Jezus Christus de genade veel meer overvloedig
geworden. In Hem triumeert Gods genade-heer-
schappij. Wie is nu de sterkere?

Is Hij het niet, die zonden draagt en menschen
met God verzoent? Is Hij het niet, die dood en
duivel overwint? Is Hij het niet, die het verbond
herstelt en Zijn volk recht geeft op het eeuwige
leven en op de vergevende Vadergunst Gods? Zoo
alleen wil Hij Zijn volk dienen. En terwijl de
menschen zeggen: verloren! Wat een spotkoning
is Hij! zeggen engelen en geloovigen: Gewonnen.
Triumf. Want een Koning, die tot in den dood
toe aan het recht voldoet en Zijn troon op ge-
rechtigheid stichten wil, Die zal ook van Godswege
het recht hebben ontvangen om tot grooter heer-
lijkheid en macht te komen dan David en

drag dat een Regeering, bij inwendige verdeeld-
heden eener Gemeente, te houden heeft, in twee
punten; bescherming dergenen die aan de oude
grondslagen getrouw zijn; vrijheid, voor hen die
daarvan verschillen, om eene nieuwe Gemeente te
vormen." 15)

Natuurlijk zal de praktijk dezer rechtspleging
moeilijkheden opleveren. „Geene partij die gaarne
in de Kerk blijft, erkent dat ze vijandig aan de
leer der Kerk is; zij verwringt die leer tot dat ze
met haar eigen denkwijze in schijnbare overeen-
stemming gebragt is. Maar dit is met elke partij
het geval; in iedere rechtszaak, in iederen poli-
tiek strijd." Maar ondanks deze moeilijkheid is
het Gouvernement tot handhaving van het recht
ook der kerkelijke associatie verplicht. Ten slotte
gaat het bij ieder rechtsgeding over kwesties, waar-
omtrent de partijen meer deskundig zijn dan de
Overheid. Altijd wordt kennisneming vereischt van
helgeen niet tot de kundigheden van den rechter
als zoodanig behoort. Vanwege het theologisch
karakter der geschillen mag het Gouvernement
zich derhalve niet incompetent verklaren. Ze moet
steeds, ook daar, recht verschaffen. 16)

Zoo poneert Groen zoo sterk mogelijk de zelf-
standigheid der Kerk, de „sovereiniteit der kerk
in haar eigen sfeer." 17) Deze zelfstandige Kerk
moet samenwerken met de Overheid — eveneens
gehoorzaam aan Gods wet — in die openbare aan-
gelegenheden, waarbij de Godsdienst in geding is.
Deze Kerk heeft ten slotte recht op bescherming
door den Staat overeenkomstig haar eigenaardig-
heid, d.w.z. terwijl men uitgaat van de leer als
het criterium der Kerk.

In deze scherp omlinnde betekenis verlangt
Groen scheiding van Kerk en Staat.

„Scheiding van Kerk en Staat beteekent in ons
Lexicon Zelfstandigheid van de Kerk." 18)
H. C. V.

15) Het Regt enz., p. 117. Adviezen, II, (1857), p. 257.
Grondwetsherz. en Eensgezindh., p. 412 v.

16) Grondwetsherz. en Eensgezindheid, p. 410 v.

17) Ter Nagedachtenis van Stahl, p. 45.

18) Ned. Ged., IV, p. 169.

MUZIKALE KRONIEK

Balans.

Een stapeltje orgelmuziek, dat al eenige maanden
de besprekking afwacht, wekt op 'n laten December-
middag gedachten aan rekeningen die voldaan,
aan balansen die gesloten moeten worden. Tien
stemmige bandjes, de titels gedrukt op een rustigen
achtergrond, wel een verschil met de schoonschrij-
krullen en Renaissance-attributen, waarmee de
orgelmuziek-omslagen tot voor kort werden ver-
sierd! Wat er aan noten binnen die kanten school,
was meestal zoo vervelend, dat men het na een
keer doorspelen naar de onderste plank van de
muziekkast verbande.

Maar deze werkjes zien er van buiten zoo be-
scheiden uit, dat men ze vanzelf openslaat, door-
speelt, en de meeste nog eens een paar maal door-
neemt, voor men ze weglegt, terwijl de melodieën
nog in het hoofd voortneuriën en midden in het
dagelijksch werk weer te binnen schieten.

Reeds daarom dat deze muziek perspectieven
opent met onvoorziene mogelijkheden en schoon-
heid, is het prettig bij het eind van het jaar de
balans van deze Nederlandsche orgelmuziek op

Salomo tesamen. Want meer dan Salomo is hier!

Wanneer er toch Eén is, die Zijn geheele leven
wijden zal aan Zijn volk, aan de gemeente des
Heeren, dan is deze Zoon van Maria het. Maar
niemand mag vergeten, dat Zijn Naam naar den
hemelschen Vader heenwijst. Jezus, Jozua toch
beteekent: Jahwe behoudt. De trouwe God des ver-
bonds zendt dezen Zoon als Middelaar des ver-
bonds om het verbond tusschen God en Zijn volk
te redden, te handhaven en te bevestigen in Zijn
bloed.

Zie nu den grooten rijkdom van dezen Brudegom,
Die ons kocht met Zijn bloed. God de Heere heeft
een verbond met Zijn volk. En Hij vergelijkt dat
met een echtverbond. Maar Israël wou niet naar
Gods stemme hooren. Israël verliet Hem en Zijn
gebed. 't Had zich andre goón, naar zijn lust
verkoren. Het verbond is gebroken. Of in de taal
der Schrift: Israël heeft gehoereerd; zich aan
overspel schuldig gemaakt en zich vergrepen aan
de rechten van haar God en Man.

Zie nu den Heere Jezus Christus. Hij maakt Zich
één met Zijn volk. Hij draagt aller zonden en ver-
zoent hen met den Vader. Lo-ammí wordt Ammí!
Het koninklijkste in dezen grooten Zoon van David
is dus, dat Hij den Vader Diens volk teruggeeft.

Zoo staat deze Davidszoon tusschen den Vader
en Zijn volk. Zoo zien wij in David een koning,
die zijn volk niet dient en eens anders vrouw voor
zich neemt. Nochtans triumeert 's Heeren genade-
heerschappij over echt-breuk.

In Jozef zien wij een koning, die 's Heeren volk

te maken. Niet alsof hier niet meer orgelmuziek
dit jaar veracheen. Ik noem slechts de orgelwerken
van Bijster, Michels, Smits en Zwart, om van het
minder belangrijke te zwijgen. Maar wel zijn de
hier te bespreken orgelwerken zoo representatief
voor de verschillende muzikale stijlvormen, dat
op grond hiervan een balans veilig kan worden
opgemaakt.

Het is een verheugend verschijnsel, dat steeds
meer Nederlandsche componisten gaan ontdekken,
welk een weelde van kleurmogelijkheden in het
orgel aanwezig zijn en hoe voortreffelijk polyphone
muziek erop tot zijn recht kan komen.

Zoo heeft thans de componist Bernard van
den Sigtenhorst Meyer als zijn 36ste werk
een „Passacaglia en fuga" 1) laten ver-
schijnen, waarin hij zijn ontdekking van dit instru-
ment duidelijk manifesteert door op de voorpagina
de dispositie van het orgel der Groote kerk te
's Gravenhage af te drukken en voor dit orgel
één — vooral in de fuga wat woelige — registratie
in het stuk aan te geven. De Passacaglia bevat
17 eenvoudige variaties op een geestig thema.
De fuga is zeer vrij van vorm en werd op een
knappe manier doorwerkt met een thema, waarvan
de intrede door een nadrukkelijke registratie or-
kestraal wordt geaccentueerd. Deze fuga is rijklijk
met kwartintervallen doorspekt, hetgeen te moti-
veeren is op grond van het feit dat het thema
zelf met drie opeenvolgende kwarten inzet. Dit
overmatig gecooquetteer met kwarten geeft aan
deze fuga een speelsch, maar ook wat cerebraal
karakter. Wij kregen den indruk dat deze Passa-
caglia en fuga meer in een virtuoze opwelling,
dan onder sterke spanning zijn geschreven. Dit
neemt niet weg, dat beide stukken frissche eerlijke
muziek en dat de twee laatste variaties nobel
van klank zijn. Wij hopen dat Van den Sigtenhorst
Meyer het niet bij dit eene orgelwerk zal laten.
Het is gemakkelijk te spelen op een tweeklaviers-
orgel met pedaal, waarbij de organist goed zal
doen niet te veel op de pretentieuze registratie-
voorschriften te letten.

Ook Marius Monnikendam publiceerde pas
thans, ofschoon hij reeds als een goed kennor
van orgel en orgelmuziek bekend stond, een
„Toccata" 2) voor orgel, die door zijn brillant,
door korte pauzen onderbroken, passagewerk wel
het meest in kerken met veel nagalm zal voldoen.
De opzet van dit stuk is boeiend en heeft iets
monumentaals door de climax die zich naar het
eind toe voltrekt. Kerkelijke muziek zou ik het
niet durven noemen; het doet door zijn stampend
rhythme meer denken aan een geweldige machine,
waarin alle krachten tot een onafwendbaar resul-
taat samenwerken. Ofschoon deze Toccata niet
bepaald moeilijk te spelen is, vrees ik dat hij
onder onze organisten niet zoo gauw populair
zal worden. Daarvoor is hij te norsch en beklem-
mend. Toch zou het jammer zijn, wanneer men
zich daarom van dit werk afmaakte. Waarom wel
de hemelbestormende gedeelten in Bachs orgel-
oeuvre bewonderd, en dergelijke composities van
tijdgenooten genegeerd? Zij die ook de schoon-
heidswaarde van hijschkranten en wolkenkrabbers
zien, zullen in muzikaal opzicht in dit orgelwerk
iets vinden dat hun op gelijke wijze kan toe-
spreken.

De volgende balansposten zijn werken van orga-
nisten, die reeds verscheidene malen voor orgel
publiceerden.

Van Hendrik Andriessen verscheen de

1) Uitgave G. Alsbach & Co., Amsterdam.

2) Uitgave: Wed. J. R. van Rossum, Utrecht.

wel dient, en zijn eigen vrouw aan den Heere en
aan Diens volk geeft. Maar dan verhindert 's Hee-
ren genade-heerschappij de voorgenomen echt-
scheiding.

In Jezus Christus zien wij een Koning, die Zijn
volk en den Vader door dood en opstanding dient
en Zijn Vader Diens vrouw teruggeeft en haar van
den Vader als Zijn Bruid terugontvangt. 's Heeren
genade-heerschappij herstelt in Christus het echt-
verbond.

Wie nu in Hem gelooft behoort tot de Bruids-
kerk. Laat dan de bruid van Christus zich on-
besmet van de wereld bewaren. Laat ons niet ver-
geten, dat Maria's Kind tot den troon geklommen
is aan 's Vaders rechterhand. En dat Zijn genade-
heerschappij voortduurt tot den jongsten dag. Laat
Hem dan als Koning der genade heerschen in
uw hart.

Zoo is Davids bede voor Salomo ten volle ver-
vuld! „O God! geef den koning Uw rechten, en
Uw gerechtigheid den zoon des Konings. Zoo zal
hij Uw volk richten met gerechtigheid en Uw el-
lendigen met recht". Nu, deze Koning zal onze
zielen bevrijden van list en geweld.

En zoo kan ook op dit Kerstfeest anno domini
1937 de jubel worden gehoord:

„Geloofd zij de HEERE God, de God Israëls, Die
alleen wonderen doet. En geloofd zij de naam
Zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid; en de gan-
sche aarde worde met Zijn heerlijkheid vervuld."

Bellingwolde.

D. K. WIELENGA.